

Sygn. akt I ACa 201/12

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 10 stycznia 2013 r.

Sąd Apelacyjny w Poznaniu, I Wydział Cywilny w składzie:

Przewodniczący:	SSA Waldemar Kryślak (spr.)
Sędziowie:	SA Jan Futro SA Elżbieta Fijałkowska
Protokolant:	st. sekr. sądowy Ewa Gadomska

po rozpoznaniu w dniu 10 stycznia 2013 r. w Poznaniu

na rozprawie

sprawy z powództwa **K. P.**

przeciwko **Skarbowi Państwa reprezentowanemu przez Prezesa Sądu Okręgowego w Poznaniu**

o zapłatę

na skutek apelacji powódki

od wyroku Sądu Okręgowego w Poznaniu

z dnia 15 września 2011 r., sygn. akt XII C 693/03

oddala apelację.

SSA Jan Futro SSA Waldemar Kryślak SSA Elżbieta Fijałkowska

Sygn. akt IACa 201/12

UZASADNIENIE

W zaskarżonym wyroku z dnia 15 września 2011 roku Sąd Okręgowy w Poznaniu oddalił powództwo K. P. o zasądzenie od Skarbu Państwa, reprezentowanego przez Prezesa Sądu Okręgowego w Poznaniu, sumy 451.290,41 zł. z ustawowymi odsetkami od dnia 26 marca 2003 roku na którą składały się roszczenia:

- o zapłatę kwoty 113.875 zł. tytułem odszkodowania za wadliwe działania komornika i sądów, w wyniku których w latach 1990 – 1997 wyegzekwowane zostały od dłużnika alimentacyjnego W. P. zasądzone prawomocnym wyrokiem w formie procentowej na rzecz jej syna J. P. (1) alimenty w zaniżonych o 10.500 i 14.685 st. zł. wysokościach powiększonych o skapitalizowane odsetki;

- o zapłatę kwoty 103.000 zł. odszkodowania za utracone możliwości zarobkowe przez niezgodne z prawem działania funkcjonariuszy wymiaru sprawiedliwości i przeznaczenie zaciągniętych przez nią pożyczek w łącznej wysokości 21.600 zł., powiększonych o skapitalizowane do kwoty 79.122 zł. odsetki, na utrzymanie uprawnionego do alimentów syna miast na doksztalcanie siebie w celu zwiększenia swoich możliwości zarobkowych na rynku pracy;

- o zapłatę kwoty 123.600 zł. odszkodowania za mieszkanie utracone w następstwie wykluczenia jej ze spółdzielni mieszkaniowej z powodu niepłacenia czynszu przez niezgodne z prawem działania funkcjonariuszy wymiaru sprawiedliwości;

- o zapłatę kwoty 100.000 zł. zadośćuczynienia za krzywdę wyrządzoną bezprawnymi działaniami funkcjonariuszy państwowych;

- o zapłatę kwoty 10.815,41 zł. z odsetkami od dnia 7 września 2011 roku tytułem odszkodowania za zaniechanie skutecznej przymusowej realizacji ustawowego obowiązku zaspokojenia podstawowych potrzeb dziecka.

Sąd ten ustalił w motywach rozstrzygnięcia, że w ugodzie z dnia 22 marca 1990 roku zawartej przed Sądem Rejonowym w Poznaniu, w sprawie o sygn. R VIII C 260/90, W. P. zobowiązał się łożyć do rąk powódki K. P. alimenty na rzecz małoletniego wówczas syna J. P. (1) w wysokości 30 % pobieranego miesięcznie wynagrodzenia za pracę łącznie ze wszystkimi dodatkami, nie mniej niż 170.000 zł miesięcznie, począwszy od 1 lutego 1990 roku. Ugoda ta została zaopatrzona w klauzulę wykonalności w dniu 25 kwietnia 1990 roku i jako tytuł wykonawczy stanowiła podstawę egzekucji komorniczej prowadzonej przez Komornika sądowego Rewiru IV przy Sądzie Rejonowym w Poznaniu w sprawie IV Kmp 34/87. Wniosek o egzekucję alimentów na podstawie tego tytułu wykonawczego powódka złożyła do komornika w piśmie z dnia 30 kwietnia 1990 roku, domagając się zbadania dochodów dłużnika.

Postępowanie o egzekucję alimentów przeciwko dłużnikowi W. P. toczyło się już od 3 kwietnia 1987 roku na podstawie wcześniejszego tytułu wykonawczego. Dłużnik zatrudniony był wówczas w Biurze (...) Zrzeszenia (...) w P. i stąd nadsyłane były do komornika informacje o jego wynagrodzeniu za pracę. Po złożeniu kolejnego tytułu wykonawczego komornik pismem z dnia 8 maja 1990 roku dokonał zajęcia wynagrodzenia za pracę dłużnika w nowej wysokości wraz z zaległymi alimentami i kosztami postępowania. W zajęciu komornik zobowiązał pracodawcę dłużnika do przekazywania zajętych należności alimentacyjnych bezpośrednio wierzycielowi egzekwującemu. W piśmie z dnia 10 maja 1990 roku komornik wezwał pracodawcę do nadesłania zestawienia wysokości wynagrodzenia dłużnika łącznie ze wszystkimi dodatkami za miesiące od lutego do maja 1990 roku, aby ustalić ostateczny stan zadłużenia oraz koszty egzekucyjne. W piśmie z dnia 28 maja 1990 roku pracodawca zawiadomił komornika o wysokości zarobków dłużnika, a z treści notatki na tym piśmie wynika, że na dzień 12 czerwca 1990 roku według oświadczenia powódki dłużnik nie posiadał zaległości.

Z dniem 30 listopada 1990 roku W. P. przestał być pracownikiem Biura (...) w P., a rozpoczął pracę w Przedsiębiorstwie (...) sp. z o.o. w P. na stanowisku dyrektora. W piśmie z dnia 10 grudnia 1990 roku komornik zwrócił się do tej spółki o udzielenie informacji, czy zostało przyjęte do realizacji zajęcie wynagrodzenia za pracę dłużnika z dnia 8 maja 1990 roku. W dniu 7 stycznia 1991 roku nadeszła odpowiedź, podpisana przez W. P. jako dyrektora będącego współnikiem spółki, że zajęcie zostało przyjęte do realizacji wraz z podaniem wysokości jego wynagrodzenia w spółce i wykazem potrąceń należności alimentacyjnych.

W piśmie z dnia 6 października 1995 roku komornik po raz kolejny zwrócił się do zakładu pracy dłużnika o udzielenie informacji o wysokości potrąceń alimentacyjnych za ostatnie 6 miesięcy, a pismem z dnia 14 listopada 1995 roku zwrócił się do powódki z zapytaniem, czy nadal ma prowadzić postępowanie egzekucyjne oraz o podanie zaległości alimentacyjnych, pod rygorem zawieszenia postępowania. Dnia 12 grudnia 1995 roku powódka udzieliła odpowiedzi, że domaga się dalszego prowadzenia egzekucji oraz wysunęła podejrzenia, że dłużnik ukrywa swoje dochody. Zwróciła się do komornika o ustalenie w urzędzie skarbowym rzeczywistych dochodów dłużnika i wyegzekwowanie różnicy alimentów z należnymi odsetkami. W piśmie z dnia 15 stycznia 1996 roku komornik wezwał powódkę do stawienia się w kancelarii celem złożenia wyjaśnień i w dniu 29 stycznia 1996 roku powódka poinformowała komornika o

aktualnym miejscu pobytu dłużnika i adresie siedziby jego firmy. W dniu 5 lutego 1996 roku komornik zwrócił się do urzędu skarbowego o udzielenie informacji o wysokości dochodów dłużnika, lecz w piśmie z dnia 22 marca 1996 roku urząd skarbowy odmówił udzielenia odpowiedzi. Również pismem z dnia 5 lutego 1996 roku komornik zwrócił się do zakładu pracy dłużnika o udzielenie informacji o wysokości jego zarobków w roku 1995 wraz z zestawieniem potrąceń alimentacyjnych i w dniu 15 lutego 1996 roku spółka kierowana przez dłużnika udzieliła mu odpowiedzi, wraz z zestawieniem zarobków, potrąceń i odpisem deklaracji PIT-11.

W dniu 9 września 1996 roku powódka zawiadomiła komornika, że dłużnik wprowadza go w błąd co do wysokości dochodów i dołączyła opinię sporządzoną przez biegłego sądowego na okoliczność szacowanych dochodów zobowiązanego, wskazując jednocześnie ściągnięcia jakich kwot alimentów domaga się jeszcze za okres od 1993 do 1996 roku. Domagała się egzekucji świadczeń alimentacyjnych z rachunków bankowych dłużnika (oznaczając bank i numer rachunku) oraz z jego majątku. Komornik dokonał zajęć rachunków bankowych, lecz okazało się, że nie są to rachunki dłużnika. O tych zdarzeniach komornik powiadomił powódkę. Wzywał też dłużnika do stawienia się w kancelarii celem złożenia wyjaśnień lecz bezskutecznie. Na wezwanie komornika w piśmie z dnia 2 lipca 2012 roku powódka poinformowała go o należnych jeszcze jej zdaniem alimentach. Na skutek wniosków powódki z dnia 27 sierpnia 2001 roku oraz 22 lutego 2002 roku komornik dokonał zajęcia udziałów dłużnika spółce oraz egzekwował zaległe alimenty wraz z odsetkami według informacji podanej przez powódkę. Te czynności komornika zostały jednak uchylone przez sąd na skutek skargi dłużnika.

Alimenty w wysokości procentowej od wynagrodzenia dłużnika obowiązywały do 30 czerwca 2001 roku, z tym, że za okres od 1 marca 1996 roku do 30 czerwca 2001 roku zostały one podwyższone prawomocnym wyrokiem Sądu Rejonowego w Poznaniu z dnia 20 lipca 2001 roku, wydanym w sprawie o sygn. R VIII C 225/96. W toku postępowania biegli sądowi wydawali opinie mające na celu ustalenie rzeczywistych dochodów dłużnika W. P.. W piśmie z dnia 11 września 2001 roku dłużnik ten, działając w imieniu Biura (...) sp. z o.o. w P., udzielił informacji o wysokości przekazywanych alimentów i dołączył zestawienia swoich wynagrodzeń oraz potwierdzenia wpłat i pokwitowania odbioru alimentów.. W kolejnym piśmie z dnia 22 lutego 2002 roku powódka domagała się prowadzenia egzekucji zaległych alimentów wraz z odsetkami, podając w jej ocenie wysokość zaległości.

W dniu 8 marca 2002 roku wierzyciel J. P. (1) stał się pełnoletni. Wówczas najpierw do akt egzekucyjnych zostały złożone jego pełnomocnictwa dla powódki, które zostały następnie odwołane wraz z cofnięciem wniosku egzekucyjnego. W kolejnym piśmie z dnia 9 czerwca 202 roku wierzyciel cofnął wniosek o umorzenie egzekucji i ponownie udzielił pełnomocnictwa matce K. P.. Jednak w piśmie z dnia 20 listopada 2002 roku cofnął to pełnomocnictwo, a w dniu 5 grudnia 2002 roku ostatecznie cofnął wniosek egzekucyjny w całości.

Wskutek skarg powódki postępowanie egzekucyjne objęte było nadzorem Prezesa Sądu Rejonowego w Poznaniu.

Postanowieniem z dnia 18 grudnia 2002 roku, na wniosek wierzyciela, komornik umorzył postępowanie egzekucyjne.

Z uwagi na toczące się równoległe postępowania w przedmiocie wysokości alimentów na rzecz J. P. (1) oraz skarg na czynności komornika, akta sprawy egzekucyjnej IV Kmp 34/87 na dość długie okresy były przekazywane do sądów. Komornik na polecenie prezesa sądu założył akta zastępcze, by postępowanie egzekucyjne toczyło się bez zbędnej zwłoki.

Przed Sądem Okręgowym w Poznaniu w sprawie o sygn. XII C 971/01 toczyło się postępowanie z powództwa małoletniego J. P. (1), działającego przez matkę K. P., przeciwko Skarbowi Państwa – Prezesowi Sądu Okręgowego w Poznaniu o zapłatę odszkodowania za prowadzenie nieskutecznej egzekucji z naruszeniem prawa oraz o zadośćuczynienie za doznaną krzywdę,. Prawomocnym wyrokiem z dnia 22 listopada 2001 roku powództwo to zostało jednak oddalone.

Rada Nadzorcza Spółdzielni Mieszkaniowej (...) „Osiedle (...)” w P. w dniu 13 listopada 2002 roku podjęła uchwałę nr (...) o wykluczeniu powódki ze spółdzielni z powodu zaległości w opłatach za używanie lokalu.

W takim stanie faktycznym Sąd Okręgowy stwierdził, że w okresie objętym pozwem obowiązywał art. 769 kpc, który stanowił, że komornik obowiązany był do naprawienia szkody wyrządzonej umyślnie lub przez niedbalstwo, jeżeli poszkodowany nie mógł w toku postępowania zapobiec szkodzie za pomocą środków dostępnych w kodeksie postępowania cywilnego, a Skarb Państwa odpowiedzialny był za szkodę solidarnie z komornikiem. Przepis ten utracił moc z dniem 27 stycznia 2004 roku. Odpowiedzialność z tego przepisu opierała się na zasadzie winy i była ograniczona, jeżeli poszkodowany w toku sprawy mógł skorzystać, a nie skorzystał z przysługujących mu środków ochrony prawnej. Generalnie podstawą odpowiedzialności Skarbu Państwa za szkody wyrządzone przez funkcjonariusza państwowego przy wykonywaniu powierzonych mu czynności jest art. 417 kc w brzmieniu obowiązującym w okresie objętym pozwem. Odpowiedzialność ta w wypadku statio fisci pozwanego w niniejszej sprawie Prezesa Sądu Okręgowego w Poznaniu dotyczy podległych mu służbowo funkcjonariuszy, jakimi są sędziowie orzekający w okręgu Sądu Okręgowego w Poznaniu, prezesi podległych mu sądów rejonowych, wizytatorzy i komornicy.

Przy ustalaniu stanu prawnego, jaki należało zastosować do zdarzeń z okresu od 17 października 1997 roku do 1 września 2004 roku, mieć należało na względzie art. 5 ustawy z dnia 17 czerwca 2004 roku o zmianie ustawy Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw oraz wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 4 grudnia 2001 roku (SK 18/00) w odniesieniu do zgodności z art. 77 Konstytucji m.in. art. 417 kc. Wynika stąd, że w tym okresie odpowiedzialność Skarbu Państwa za szkody wyrządzone przez niezgodne z prawem działanie funkcjonariusza państwowego nie jest uwarunkowana stwierdzeniem winy funkcjonariusza. Natomiast do 17 października 1997 roku zachodziła potrzeba wykazania również i winy funkcjonariusza.

Dla przyjęcia takiej odpowiedzialności konieczne było też wykazanie związku przyczynowego pomiędzy działaniem lub zaniechaniem sprawcy, a skutkiem w postaci powstania szkody w majątku poszkodowanego (art. 361§ 1 i 2 kpc). Dlatego dla ustalenia odpowiedzialności odszkodowawczej pozwanego istotne było precyzyjne wskazanie, z jakim działaniem lub zaniechaniem poszkodowany wiąże dochodzone roszczenia odszkodowawcze, gdyż tylko wówczas strona przeciwna może się odnieść do stawianych jej zarzutów. Ogólne twierdzenie, że czynności komornika i innych organów wymiaru sprawiedliwości doprowadziły powódkę do szkody majątkowej oraz krzywdy, było niewystarczające, szczególnie w sytuacji, kiedy w okresie od 30 kwietnia 1990 roku (złożenie przez nią tytułu wykonawczego ze sprawy R VIII C 260/90) do 2 grudnia 1995 roku nie podejmowała ona żadnych czynności w sprawie egzekucyjnej. Nadto w aktach egzekucyjnych i innych przedstawionych dokumentach nie znalazło się orzeczenie sądu wydane na skutek skargi na beczynność komornika, uwzględniające taką skargę.

Analizując zarówno czynności komornika jak i innych organów wymiaru sprawiedliwości (w tym sądu egzekucyjnego rozpoznającego skargi na czynności komornika, prezesa sądu rejonowego i wizytatorów w ramach nadzoru nad działalnością komornika) wykonywane w toku postępowania egzekucyjnego IV Kmp 34/87, Sąd pierwszej instancji nie stwierdził takiego rodzaju niezgodnych z prawem działań lub zaniechań, które mogłyby doprowadzić do powstania szkód majątkowych lub krzywdy z tytułu naruszenia dóbr niemajątkowych powódki. W szczególności komornik podejmował czynności egzekucyjne, realizował wnioski wierzyciela, aczkolwiek nie zawsze jego działania były skuteczne, gdyż dłużnik nie stawał się na wezwania komornika, a wierzyciel przez dość długi czas nie zgłaszał żadnych zastrzeżeń co do przebiegu egzekucji. Komornik w postępowaniu o egzekucję alimentów miał wprawdzie obowiązek – zgodnie z art. 1086 kpc - wykonywania czynności z urzędu, nie wykonywał jednak takich czynności, skoro znane mu było miejsce zatrudnienia dłużnika, a jego wynagrodzenie za pracę zostało skutecznie zajęte.

Komornik Rewiru IV przy Sądzie Rejonowym w Poznaniu prowadził postępowanie egzekucyjne w sprawie IV Kmp 34/87 od 3 kwietnia 1987 roku na podstawie przedstawionych mu tytułów wykonawczych zgodnie z treścią przepisów art. 803 kpc oraz art. 804 kpc. Był on związany granicami tytułu wykonawczego i jego treścią, a według literalnej treści tytułu wykonawczego, w postaci zaopatrzonej w klauzulę wykonalności ugody sądowej z dnia 22 marca 1990 roku zawartej w sprawie R VIII C 260/90, alimenty stanowić miały 30 % pobieranego comiesięcznie przez dłużnika wynagrodzenia za pracę i do takiego wynagrodzenia została skierowana. Zdaniem sadu, biorąc pod uwagę przebieg postępowania egzekucyjnego, czynności komornika oraz działania powódki, jako przedstawicielki ustawowej wierzyciela, brak było podstaw do uznania trafności zarzutów, że komornik doprowadził do szkody w majątku powódki

przez zaniechanie ściągnięcia alimentów w wysokości zgodnej z tytułem wykonawczym. Niewątpliwie w prowadzonym postępowaniu egzekucyjnym, na skutek zmiany w zatrudnieniu dłużnika oraz uzyskiwaniu przez niego dochodów również z posiadanych udziałów w spółce z ograniczoną odpowiedzialnością, doszło do utrudnień w ustaleniu jego rzeczywistych dochodów, a sam dłużnik nie kwestionował, że wszystkie jego dochody należy uwzględnić przy wyliczaniu alimentów. Postępowanie skomplikowało się również od czasu, gdy wierzyciel stał się pełnoletni, gdyż najpierw w aktach egzekucyjnych pojawiło się jego pełnomocnictwo dla powódki, które następnie zostało odwołane z wnioskiem o umorzenie egzekucji, by ponownie domagał się on prowadzenia egzekucji i udzielił pełnomocnictwa powódce, które po raz kolejny cofnął, wnosząc ostatecznie o umorzenie postępowania egzekucyjnego.

Zważywszy, że należności alimentacyjne przysługują jedynie uprawnionemu i z uwagi na ich ściśle osobisty charakter nie podlegają cesji, na chwilę obecną powódka nie jest uprawniona do ich dochodzenia. Jeżeli więc pozostały jakiegokolwiek zaległości alimentacyjne, to przysługują one uprawnionemu J. P. (1). Nadto, jeżeli nie otrzymał on w terminie należnych mu środków utrzymania od ojca, to mogło to spowodować ewentualną szkodę w jego stanie majątkowym, nie zaś w stanie majątkowym powódki, w szczególności przez utratę przez nią korzyści nie wykazanych dowodowo i nie pozostających w związku przyczynowym z działaniami i zaniechaniami funkcjonariuszy państwowych.

Powódka nie wykazała wreszcie, by w następstwie czynu niedozwolonego funkcjonariuszy państwowych miała utracić mieszkanie spółdzielcze, w którym zamieszkuje, a za utratę którego domaga się odszkodowania.

W apelacji od powyższego wyroku powódka wniosła o jego uchylenie, zniesienie postępowania w zakresie dotkniętym nieważnością i przekazanie sprawy sądowi pierwszej instancji do ponownego rozpoznania przez inny skład równorzędny oraz przeprowadzenie postępowania dowodowego w całości, ewentualnie wnosila o zmianę zaskarżonego wyroku i zasądzenie od pozwanego na jej rzecz kwoty 451.290 zł. z ustawowymi odsetkami od kwoty 440.475 zł. od dnia 26 marca 2003 roku i od kwoty 10.815,41 zł. od dnia 7 września 2011 roku. Apelacja została oparta na zarzutach naruszenia przepisów postępowania ze skutkiem nieważności postępowania oraz mających istotny wpływ na wynik sprawy:

- art. 67 § 2 k.p.c. oraz art. 379 pkt 2 k.p.c.;

- art.48 § 1 i art. 49 k.p.c. w zw. z art. 22 Prawo o ustroju sądów powszechnych,

art. 9 § 1, art. 50 § 3 k.p.c.;

- art. 21 § 1 pkt 1 i § 21 ustawy Prawo o ustroju sądów powszechnych

- art. 4 ust 1 pkt 3 ustawy o Prokuraturii Generalnej Skarbu Państwa

- art.339 k.p.c. oraz art. 125 § 1, art.127, art.148 § 1, art. 149 § 1, art. 150, art.

155 § 1 art. 161, art. 212, art. 223, art. 158 § 2, art. 210 § 3, art. 235 § 1, art.

194 § 1, art. 195 § 1, art. 207 §§ 2 i 3, art. 217 §§ 1 i 2, art. 228 §§ 1 i 2, art.

213, art. 228 § 2, art. 231, art. 224 §§ 1 i 2, art.299, art. 328 § 2, art. 233 § 1,

art. 243 § 1 i art. 5 k.p.c. w brzmieniu tego ostatniego przepisu do roku 2005;

Nadto apelacja została oparta na zarzutach naruszenia prawa materialnego, a to:

- art. 416 i art. 6 k.c.;

- art. 133 i art. 135 k.r.o.;

- art. 24 ustawy Prawo spółdzielcze w brzmieniu obowiązującym w 2003 roku;

- art. 6 Europejskiej Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności w zw. z art. 87, art. 45 ust. 1 oraz art. 77 Konstytucji RP;

- art. art. 4 ust. 3, 5 ust.2, 46 ust 1, 48, 52, 57, 69 ust 1 i 73 Konstytucji RP.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

W pierwszym rzędzie odnieść się należało do najdalej idących zarzutów apelacji, dotyczących nieważności postępowania spowodowanej wadliwym umocowaniem kolejnych pełnomocników procesowych pozwanego, którym pełnomocnictwa udzielone zostały przez wiceprezesów Sądu Okręgowego w Poznaniu, będącego państwową jednostką organizacyjną z której działalnością wiążą się dochodzone roszczenia (art. art. 67 § 2 k.p.c.). Skarżąca nie bez racji zarzuciła, że mocodawcą pełnomocników byli wiceprezesi sądu w sytuacji, gdy zgodnie z art. 21 § 1 pkt 1 ustawy z dnia 27 lipca 2001 roku – Prawo o ustroju sądów powszechnych jednoosobowym organem sądu uprawnionym do podejmowania czynności procesowych za Skarb Państwa jest, co do zasady, prezes tego sądu, który ani w podziale czynności, ani w inny wyraźny sposób nie upoważnił wiceprezesów do realizowania jego kompetencji w zakresie reprezentowania sądu na zewnątrz, i to zarówno w czasie jego nieobecności, jak i w czasie jego urzędowania. Upoważnieniem takim w żadnym wypadku nie legitymował się ani wiceprezes Sądu Okręgowego w Poznaniu J. S. udzielając pełnomocnictwa procesowego z dnia 20 października 2003 roku, którego zakres umocowania w podziale czynności nie obejmował reprezentacji sądu na zewnątrz nawet w razie nieobecności prezesa (vide: podział czynności k. 494 akt), ani też umocowaniem w tym zakresie nie legitymowali się kolejni wiceprezesi udzielający pełnomocnictw procesowych w dalszych kadencjach A. A. i K. D. (vide: podziały czynności k. 496, 498). Sąd Apelacyjny w niniejszym składzie tymczasem podziela pogląd wyrażony w uzasadnieniu uchwały Sądu Najwyższego z dnia 17 listopada 2009 roku, III CZP 86/09, OSNC 2010/5/70, że i na gruncie przepisów art. 21 i art. 22 ustawy z dnia 27 lipca 2001 r.- Prawo o ustroju sądów powszechnych funkcjonuje system dekoncentracji wewnętrznej kompetencji prezesa sądu oraz jego zastępstwa i działanie wiceprezesa sądu w zakresie należącym do kompetencji prezesa musi znajdować umocowanie w udzielonym mu wyraźnie upoważnieniu.

Nie oznacza to jednak, że przyjęty w Kodeksie postępowania cywilnego model apelacji pełnej wyklucza sanowanie w postępowaniu apelacyjnym przypadków nieważności postępowania polegających na braku właściwej reprezentacji strony (art. 379 pkt 2 k.p.c.). Możliwość następczego zatwierdzenia przez stronę czynności procesowej dokonanej w jej imieniu przez osobę działającą bez pełnomocnictwa, a mogąca być pełnomocnikiem tej strony, została już ugruntowana w orzecznictwie (por. przykładowo uchwały składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 8 lipca 2008 roku, III CZP 154/07, OSNC 2008/12/133 i z dnia 23 stycznia 2009 r., III CZP 118/08, OSNC 2009/6/76) i jeżeli strona przez potwierdzenie czynności procesowych dokonanych w jej imieniu przez pełnomocnika nienależycie umocowanego może spowodować usunięcie ze skutkiem *ex tunc* tej przyczyny nieważności postępowania, to skutki tej nieważności przed sądem pierwszej instancji powinny zostać usunięte w postępowaniu apelacyjnym (vide: wyrok Sądu Najwyższego z 23 maja 2012 roku, III CSK 274/11, LEX nr 1211887). Prezes Sądu Okręgowego w pełnomocnictwie z dnia 22 maja 2012 roku, udzielonym nienależycie dotychczas umocowanemu w postępowaniu przed Sądem pierwszej instancji pełnomocnikowi będącemu radcą prawnym, zatwierdził dokonane przed tym Sądem czynności procesowe, co usunęło przyczynę nieważności postępowania i uzasadnienie dla zastosowania przepisów art. 379 pkt 2 oraz art. 386 § 2 k.p.c.

Oczywiście też chybił zarzut naruszenia art. 4 ust 1 pktu 3 ustawy z dnia 8 lipca 2005 roku o Prokuraturii Generalnej Skarbu Państwa (Dz.U. 2005.169.1417), gdy zważyć, że ustawa ta weszła w życie 15 marca 2006 roku, czynności zaś w procesie, w którym do wniesienia pozwu doszło 7 kwietnia 2003 roku, zostały podjęte przed Sądem pierwszej instancji przed wejściem ustawy w życie i to w sprawie, w której z uwagi na wartość przedmiotu sporu nie przewyższającą 1.000.000 zł. (art. 8 ust 1 ustawy), zastępstwo Skarbu Państwa przez Prokuratorię nie było wówczas obowiązkowe. Zmiana natomiast z dniem 12 czerwca 2009 roku przez art. 1 pkt 5 ustawy z dnia 19 marca 2009 roku przepisu art. 8 ustawy, wprowadzająca obowiązkowe zastępstwo Skarbu Państwa przez Prokuratorię w sprawach

rozpoznawanych w pierwszej instancji przez sąd okręgowy nie dotyczy spraw, w których czynności zostały podjęte przed sądem okręgowym, przed wejściem ustawy w życie (art. 83 ust. 1 ustawy).

Nieuzasadnione też były zarzuty naruszenia ze skutkiem nieważności postępowania przepisów art. 48 i 49 k.p.c., art. 45 ust 1 Konstytucji RP, art. 6 Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności w zw. z art. 87 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej przez pozbawienie skarżącej prawa do bezstronnego sądu w sporze przeciwko pozwanemu Skarbowi Państwa reprezentowanym przez Prezesa Sądu Okręgowego w Poznaniu, będącym z mocy art. 22 § 1 pkt 4 Prawa o ustroju sądów powszechnych zwierzchnikiem służbowym sędziów tego sądu. Przepisy art. 48 i art. 49 o wyłączeniu sędziego nie naruszają ani przepisu art. 45 ust. 1 Konstytucji RP, ani art. 6 Konwencji, przepis zaś art. 48 § 1 pkt 1 k.p.c. stanowi, że sędzia jest wyłączony z mocy samej ustawy w sprawach, w których jest stroną lub pozostaje z jedną ze stron w takim stosunku prawnym, że wynik sprawy oddziałuje na jego prawa lub obowiązki. Z przepisu tego wynika zatem, że samo pozostawanie sędziego w określonym stosunku prawnym z jedną ze stron nie stanowi jeszcze wystarczającej podstawy do wyłączenia tego sędziego bez wykazania, że wynik sprawy oddziałuje na jego prawa lub obowiązki. By taka zależność występowała skarżąca nie wykazała, zaś okoliczności sprawy nie dają też podstaw do wysuwania tak dalece idących wniosków, które mogłyby wywołać uzasadnioną wątpliwość co do bezstronności sędziego w sprawie.

Nie był wreszcie trafny zarzut nieważności postępowania z powodu zamknięcia rozprawy przed Sądem pierwszej instancji po złożeniu przez skarżącą wniosku o wyłączenie sędziego, który został prawomocnie oddalony w terminie publikacyjnym wyroku. W sytuacji bowiem wniosku o wyłączenie sędziego podjęte przez niego czynności, nie należące do kategorii nie cierpiących zwłoki w rozumieniu art. 50 § 3 k.p.c., nie powodują nieważności postępowania, a stanowią jedynie uchybienia procesowe, które tylko mogą wpłynąć na wynik sprawy, czego apelująca nie wykazała. Nieważność postępowania zachodzi zaś dopiero wówczas, gdy w rozpoznaniu sprawy brał udział sędzia wyłączony z mocy ustawy (art. 379 pkt. 4 k.p.c.).

Dla określenia odpowiedzialności odszkodowawczej Skarbu Państwa za szkody wyrządzone przez komornika i funkcjonariuszy wymiaru sprawiedliwości na podstawie art. 417 k.c. w brzmieniu sprzed dnia 1 września 2004 r. i w rozumieniu zgodnym z wyrokiem Trybunału Konstytucyjnego z dnia 4 grudnia 2001 r., SK 18/00, obok zdarzenia sprawczego, konieczne jest wykazanie pozostałych przesłanek odpowiedzialności deliktowej, a więc szkody i związku przyczynowego. Ciężar wykazania tych przesłanek uzasadniających odpowiedzialność odszkodowawczą Skarbu Państwa – w myśl ogólnej reguły dowodowej z art. 6 k.c. – spoczywa oczywiście na poszkodowanym.

Pomijając zwalczany w apelacji zarzut niewykazania przez skarżącą zdarzenia sprawczego mającego rodzić odpowiedzialność odszkodowawczą Skarbu Państwa, to same roszczenia poszukiwane pozwem były oczywiście nieuzasadnione w świetle przytoczonych okoliczności faktycznych i naprowadzonych środków dowodowych.

I tak zasądzenia sumy 113.875 zł powódka domagała się tytułem odszkodowania za to, że pomimo prowadzonej egzekucji komorniczej nie zostały wyegzekwowane od dłużnika w latach 1990 – 1992 alimenty w łącznej wysokości 10.500 zł, a w latach 1993 – 1997 w wysokości łącznej 14.685,12 zł. Słusznie jednak zarzucił pozwany w odpowiedzi na pozew, że to nie powódka jest czynnie legitymowana do dochodzenia na swoją rzecz odszkodowania z tytułu niewyegzekwowanych alimentów należnych pełnoletniemu już obecnie jej synowi J. P. (1) (odszkodowania nie wykazanego zresztą co do wysokości, w żadnym bowiem razie do takich sum nieściągniętych alimentów nie przekonują przywoływane przez powódkę i dołączone do pozwu opinie J. P. (2) i R. S. powołanych jako biegłych w innych sprawach), lecz ewentualnie legitymowanym do dochodzenia takiego odszkodowania byłby co najwyżej jej uprawniony do alimentów syn. To samo dotyczy rozszerzonego o kwotę 10.815,41 zł roszczenia.

Z kolei pomiędzy niewyegzekwowaniem od zobowiązanego dłużnika alimentów w pełnej procentowej wysokości według twierdzeń skarżącej, a szkodą w postaci nieosiągniętych przez nią w latach 1990 - 2000 zarobków w łącznej wysokości 103.000 zł. (także w najmniejszym stopniu nie wykazaną), mającą swą przyczynę sprawczą w przeznaczeniu zaciągniętych pożyczek na utrzymanie uprawnionego do alimentów dziecka, a nie na własne doksztalcanie powódki, nie zachodzi adekwatny związek przyczynowy w rozumieniu art. 361 § 1 k.c. i z tego już względu żądanie odszkodowania

w tym zakresie nie było uzasadnione. Odpowiedzialność cywilną może determinować tylko taki związek przyczynowy wieloczłonowy, w którym pomiędzy poszczególnymi ogniwami zachodzi obiektywne normalne następstwo zdarzeń. Nie jest normalnym następstwem zaciągania pożyczek z przeznaczeniem na zaspokojenie potrzeb uprawnionego do alimentów dziecka niedokształcanie się rodzica i już brak tego ogniwa wyklucza związek przyczynowy.

Bez związku z egzekucją alimentów pozostawała też suma odszkodowania w wysokości 123.600 zł., skoro powódka wiązała ją z utratą lokatorskiego prawa do lokalu spółdzielczego w następstwie wykluczenia jej ze spółdzielni mieszkaniowej, która to jednak uchwała została przez sąd prawomocnie uchylona, co sama przyznała w apelacji i co nie pozbawia jej ewentualnych roszczeń odszkodowawczych do spółdzielni z tytułu szkód majątkowych wynikłych z niedopuszczania jej do wykonywania praw członka.

Inaczej przedstawia się sprawa, gdy chodziło o poszukiwaną pozwem sumę 100.000 zł. zadośćuczynienia za krzywdę wywołaną bezprawnymi działaniami funkcjonariuszy wymiaru sprawiedliwości. W razie bowiem spełnienia przesłanek do zastosowania art. 417 k.c., stronie służy uprawnienie do domagania się zadośćuczynienia w oparciu o art. 445 k.c., jeżeli doszło do rozstroju zdrowia, bądź art. 448 k.c., jeżeli rozstrój zdrowia nie został spowodowany. W tym jednak zakresie Sąd Apelacyjny podziela i przyjmuje za własne ustalenia i wnioski Sądu pierwszej instancji, że zaofiarowanymi dowodami powódka nie wykazała, by w toku egzekucji doszło do takich niezgodnych z prawem działań komornika oraz nadzorującego jego działalność prezesa właściwego sądu rejonowego, które obiektywnie nie doprowadziły do wyegzekwowania alimentów należnych uprawnionemu zgodnie z tytułami wykonawczymi. Określenie obowiązku alimentacyjnego w formie procentowej wynagrodzenia za pracę wobec dłużników, którzy prowadząc działalność gospodarczą w istocie nie żyją z wynagrodzenia uzyskiwanego przez samozatrudnienie, jakkolwiek nie może być uznane za sprzeczne z prawem, to siłą rzeczy musi prowadzić do poważnych komplikacji egzekucyjnych, choćby z punktu widzenia wątpliwości co do tego, kto ma określić wysokość zarobków takiego dłużnika. Nie oznacza to jednak, że egzekucja tak zasądzonych alimentów, w stopniu niezadowalającym wierzyciela podejrzewającego dłużnika o zaniżanie zarobków, przebiega niezgodnie z prawem. Żadne domniemania w tym zakresie nie obowiązują i zgodnie z ogólną regułą dowodową z art. 6 k.c., ciężar wykazania bezprawności w działaniach organów władzy publicznej spoczywał na stronie powodowej, która miała dość czasu na zebranie niezbędnych dowodów od wdania się w spór sądowy w roku 2003.

Z tych względów pozbawioną uzasadnionych podstaw apelację powódki należało na podstawie art. 385 k.p.c. oddalić.

SSA Jan Futro SSA Waldemar Kryślak SSA Elżbieta Fijałkowska